

Ezen lapok minden héten
pénteken, u. m. kedden, csütörtökön,
pént. és vasárnap jelennek meg.
Előfizetési ár fél évre
Buda-pesten házhoz-hordással
3 fl., borítékban 6 fl., postán borítékban
6 fl. ez. p. A hirdetéseknek minden
apróbetűs hasábjelért 5 (öt) ez. kr. fizetnek.

Péntek

253.

September 19. 1845.

Előfizethető helyben
a királyi postahivatalban, gránit-
utonal Dauh-házban 1600
szám alatt, és minden császári
királyi postahivatalnál. — Az
a u s z t r i a i birodalomban
külföldre menendő példányok
csak a bécsi császári posta-
hivatalnál rendelhetők meg

BUDAPESTI HIRADÓ.

TARTALOM. Magyarország és Erdély. Kinevezés. Nyílt levél Erős Lajoshoz Szabolcsba. III. — Harom indítvány hitsorsosaimhoz és másokhoz. M e g y é k. Közgyűlés Szabolcsban. — Halanylakoztatás Monokról. Adakozások a pesti szegénygyermek-kórház részére. — Külföldi irodalom. (Vie correspondance et écrits de Washington, publiés de après édition américaine, et précédés d'une Introduction sur l'influence et caractère de Washington etc. par M. Guizot, Paris 1840.) K ü l f ö l d. Nagybritannia, Franciaország, Belgium, Olaszország, Oroszország, Délamerika. Hivatalos és magánhirdetések. Lotériákban húzott számok. Nemzeti színházi játékvend. Gabonár. Statuspapírok és részvények árkelete. Dunavízjárás.

MAGYARORSZÁG és ERDÉLY.

A pesti kir. sőhivatalnál megüresült ellenőrségre Gy ö r f f y István egri k. ellenőrök sőmzsemeister lőn kinevezve.

D (Nyílt levél Erős Lajoshoz Szabolcsba. III.) * Régi barátom! Mindjárt egy éve lesz, mióta nyílt leveleimet Hozzád intéztem Pozsonyba, 's aggodalmimat kiöntém kebledbe a vukovár-flumei vasút ügye felett. Azóta többször érzék ösztönt magamban, más nem kisebb érdekű tárgyakra iránt egyenesen Hozzád intézve adni elő nézetimet, tudva mindig egy részről, hogy az inimicus causae-hez nem kötőd az inimicus personae-t, 's nem kételkedve soha a másiktól, mikint ha már azzal is tesztek Neked némi szolgálatot, hogy vezetem a B. P. Híradót, és ennek működése által epéd épen annyira ingereltek fel, a mennyire jó emésztés céljából annak felbiztatnia szükséges, bizonyosan lankadatlan barátságom újabb tanujelét fogadt volna abban szemlélni, ha hogy specialiter Hozzád intéztem, cikkekkel igyekszem az említett eredmény előidőzésén. És noha épen nem lettem volna az illy czéllal és modorban feldolgozandó anyagnak híjjával — mert hiszen a sok főispáni és helyettesi kinevezés, védegyelet, centralisatio, fátylás és macskazenékről lett volna alkalom még többet mondani, mint a mennyit egyszer-más-szor elmondtam — de azért mégsem akartam helyzetemmel visszaélni, tudván amugy is, mikép maga szabolcsi Tiszánk 's annak rakoncátlanokdása képes Neked száz annyi bosszúságot okozni, mint a mennyit híradói cikkekkel Benned támaszthatnak. Azonban most nem tekintve a következtésekre, nem mellőzhetem, hogy ne szóljak Veled néhány szót a Tiszáról 's azon reményeimről, mellyeket keblemben az iránt táplállok, miszerint eljött végvalahára az idő, ha komolyan el vagyunk rá tökélyre, ezen folyót megzabolázni, 's az általa pusztított 's elöntött országreszt fegyveres erő és vérontás nélkül visszafoglalni.

Midőn a múlt hó vége felé Nagy-Kállóban találkozáink, nem kis sajonnal vetém észre, mikint a Tiszáról mult június végén és július 15-én írott híradói cikkekkel nem valék elég szerencsés azon meggyőződést meggyökereztetni Benned, mellyet kívántam. Nekem ugyanis oda irányult minden törekvésem, hogy megmutassam, miszerint azon buzgó ohajtás, melly minden hazafinak 's tisztavideki lakosnak, és így e két mineműségben Neked is, kebleteket a Tisza rendbeszedésére nézve lelkesíti, valószínűsítéshez közelget, ha a kormányban jó és komoly szándékát egy részről, más részről meg fenálló törvényeink alapján, a társulati eszmében rejelő erő és hatályosságot hasznunkra fordítani 's illetőleg kizsákmányolni elég esélyesek leszünk. És megvallom Neked őszintén, mikép reményeim még mélyebb és erősebb gyökereket vertek bennem, mióta tudomásomra jutott, hogy kormányunk a cselekvés és kivitel emberét gr. Széchenyi István ez ügyben királyi biztosságnak már valóban kinevezte, 's ez munkálkodását haladéktalanul megkezdeni készül **. Illy körülményekben, ha az egész dolog fekvését felgondolom, lehetetlen a siker minden lehetőségeit összpontosítva nem látnom, mihelyest nekünk tisztavidekieknek szándékunk komolyan elhatározott, minhasznunk belátása elég szűke, 's türelmünk, mellyel a Tisza paczkázásait eddig szenvedtük, elegendőleg megfogyott és így minél csekélyebb.

Vedd mindenek előtt fontolóra a férfunak jellemét 's tulajdonait, mivel dolgok leend. Nincs a hazában férfiú, kinek közhasznu egyesületek 's társulatok keletkezése, alakítása, különböző vélemények egyeztetése, összejötköző érdekek kiegyenlítése körül több és szertébb átgondolást tapasztalásai 's érdemei volnának, mint neki. Nincs férfiú, kinek nevéhez a siker inkább csatlakoznék, vele, hogy úgy mondjam, inkább össze volna házasodva, mint az övéhez. Nem találom magyart, kinek külföldi pénzhatalmakkal több és hosszabb ismeretségei, tapasztalt és nagy hírnevű technikai tekintélyekkel terjedtebb összeköttetései volnának, mint neki. Nincs a hazában, ki a nem lankadó kitűrés és ernyedetlen állhatatosság több bizonyosságait adta volna; nincs, ki inkább, mint ő, belátni és felfogni képes lenne akár azon kifejezhetlen nemzeti kárt, mellyet a legmagyarabb faj anyagi 's így közvetve szellemi erejét sorvasztó Tisza évenként a hazának okoz, akár azon felszámíthatlan hasznot, mellynek egy egész országreszt visszafoglalása 's magyarok által magyarok részéről leendő művelése által, mulhatlanul föl kell a polgárosodás és nemzeti erő üdvére sarjadzani; — nincs, ki személyes kényelmet, ellen- vagy rokonszenvet, magánérdeket a

* Lásd a hasonczimú cikkekkel a B. P. Híradó 65 és 66dik számaiban. — S z e r k.

**) Ö nmlta, a mint tudomásomra jutott, folyó hó 30kán S. A. Ujhelyben, oct. 3kán Vásáros-Neményben, oct. 9kén Tiszadobon, oct. 12kén Szolnokon, oct. 15kén Szegeden kíván és fog az illető hatóságokkal 's érdekelt tisztai birtokosokkal értekezni, 's ez értelemben a határnapokat már valóban ki is tüzte 's a kellő felszólításokat szétküldötte. — Gr. D. E.

közhasznu és érdeknek alárendelni később és képeőbb lenné; — nincs végre, kitől a gyakorlati hazafiság ama szabályát, miszerint a közhasznu összeházasítható, sőt valóban összeházasítandó a magánhasznunál, példának nyomán megtanulni könnyebben lehetne, mint épen töle.

Illy férfival lesz dolgok, tisztavideki földieim. E felett rendelkezésünkre fognak állani azon műtani tisztai felmérések és munkálatok, mellyeket a kormány hosszú évek során keresztül elkészített, mellyek nekünk egy állérunkba sem kerültek 's mellyek egy megbecsülhetlen kincset képeznek, a mennyiben ezek nélkül semmi nagyobb szerű és összefüggő munkálkodás sem létesíthető. Jelen leend egy olly jeles technikai egyén **, kitől a kívántató felvilágosításokat megnyerhetjük. Készen leendnek az építési igazgatóságunk ezen fölmérések folytában elkészített szabályozási terve, költségszámítása és egyéb segédadatai, mellyeket megfontolni, megvitálni, megvizsgálni, teljesebb megnyugvás szerzése végett, elismert képességeket tetteleg igazolati technikai tekintélyek ellátása alá terjeszteni szabadságunkban áll. Nem szűkölködünk célszerű törvényben, mert az világosan parancsolja, hogy vízszabályozások azoknak költségén létesíttessenek, kik az illy munkálatok hasznát veendik; gondoskodott bíróságról, melly által az akadékosokat 's vonakodókat tetteleg részvétre szoritani, 's mellyek között támadható kérdéseket kiegyenlíteni lehessen. Mődunkban 's hatalmunkban van, minden megyében társulattá alakulni, ezen egyes megyei társulatokból ismét kiválasztani azokat, kikben bizodalunk van, 's képviselő testületek alakítani a végre, hogy ez folytonos érintkezésben maradjon a királyi biztossal, közbejőjön az országglószék által viselendő költségek kieszközölésében, a netalan szükség kölesönt megszerezze, a fizetés rende 's kulcsa kidolgozásába befolyjon, időről időre a kir. bizos vezérlete alatt összejöjön 's neki a cél elérésében segédkezeket nyújtson 'sat. Mindezek mődunkban 's hatalmunkban állanak.

Amde mődunkban 's hatalmunkban áll-é, fogod mondani, felházní kedves földieimnek százados tepsedésökből és cselekvésre buzditani? mődunkban áll-é logyőzni azon bizodalatlanságot, mellyet sokan egy részről a kérdéses tervek célszerűsége 's műtani kivihetősége, más részről magyarok között összehangzó akarat, összefüggő cselekvés lehetősége iránt táplálnak? hatalmunkban áll-é elosztalni azok kétségeit, kik semmit sem akarnak tenni, míg csak jót nem áll nekik valaki a czélba vett szabályozás sikereiről, vagy pedig nem tudják tökéletes bizonyossággal, hogy hány forintig fog az országglószék azon munkálatok költségeiben részesülni? Illyen kérdéseket fogsz talán elibem görödtetni, barátom! Es én elismer szívesen, hogy azoknak felvetésére teljesen fel vagy jogosítva. Azonban ha meggondolom, mennyi kifejezhetlen kárt szenvedünk mindnyájan a Tisza árjai által, mennyire elmaradtunk e miatt az ország boldogabb vidékeihez képest mindenben, és pedig mind anyagilag mind szellemileg, mennyire elvagyunk a világtól szigetelve, mennyire szegényedünk, fogyunk, sorvadunk miatta egy részről és mennyire szeretünk meg más részről jobban és több kényelemmel élni mint ezelőtt, ha mind ezeket föl gondolom, enged hinni, mikép csak a lelkesebbek, távolabb látókörbe látók, buzditására, értesítéseire, felvilágosításaira van még szükség, hogy a tepsedők amugy is mind inkább csökkenő kis serege, cselekvésre 's lethargiájából felébredésre tudjon végre föl buzdulni. Hiszen a 19dik században élünk az Istenért! mellyben anyagi mezőn az okos munkásságot, összehangzó akaratot, összefüggő cselekvést, mindenütt siker és áldás követi, melly egyenesen az illyen mőködések és sikerek százada! Hiszen a polgárosodásban előhaladt országok hemzsegnének nereséges beruházásra váró tökéttől, mellyek kellő biztosságot mellett bőségtben kínálkoznak mindenfelé, büszkélkednek technikai tudományukat gyakorlatilag igazolt technikusokban, kik illő jutalomért ismereteikkel 's idejökkel bárkinnek is készek szolgálni! Mindezen kedvező körülményeket hasznunkra fordítani egyenesen hatalmunkban áll, mihelyt meggyőződnék, hogy ha magunkon segíteni magunk is eltökélve nem vagyunk, rajtunk segítve csakugyan nem lesz, akarja bármint azt kormányunk; mihelyt meggyőződnék, hogy alkotmányos embernek a jelen században józan okosságilag más politikája nem lehet, mint elibe menni a kormányunk ha az elibünk jön 's utjába állani ha ellenünk venné irányát. És ugyan lehet-é komolyan hinni, miszerint kormányunk ne őszintén akarja javunkat, ne ohajtsa legbuzgóbban, hogy ezen szánakozásra méltó tisztai vidék végre felüdüljön tepsedésből? És ugyan ki tette a Bánátot azzá, a mi, ha nem a kormány? És így fel lehet-é komolyan tenni, hogy a kormány ne akarjon részt venni az ország második folyójának rendbeszedésére megkivántató költségekben? Lehet-é legkisebb is attól tartani, hogy a kormány egy olly folyó rendbeszedésére és így könnyebben és rövidebben hajózhatóvá tételére ne kívánjon költeni, melly az ország vízi közlekedéseinek egyik főerét képezi, 's a felett hogy az adóalapját, a nép adófizetési képességét folyvást rongálja, fogyasztja és csökkenti, a sőnak szállítását pedig, melly a királyi jövedelmek legfőbbike, nehezíti, egyszersmind stratégiai tekintetben is előleges figyelmet érdemel, a mennyiben felette bajossá és ritkává teszi a Tisza két partjai között lehető állandó és biztos közlekedéseket? Ha mind ezeket föl gondolja a petrificált kétségeskedés és bizodalatlanság bármely baj-

*) Vasarhelyi Pál királyi hajózási igazgató.

noka, ugyan lehet-é komolyan attól tartania, hogy a rendbeszedés öszves költsége az ő nyakába fog hárittatni, és lehet-é, szabad-é bárkinnek is, az illyen alapatlan ürügy segítségével kibújni akarni a halaszthatlan cselekvési kötelesség és kénytelenség szüksége alól? En ugyan nem átalom kimondani, hogy részemről még azon esetben sem iszonyodnám vissza a cselekvéstől, ha elég szerencsétlen volnék olly statusban élni, olly kormányval birni, melly a közállományt illető költségeket méltányosság és igazság ellenére csupán a partbirtokosok nyakába rőni volna hajlandó, 's meg vagyok győződve, hogy számításom financialiter még ez esetben is helyesnek mutatkoznék. Azonban szerencsénkre nem szükséges az elszántásnak ezen neméhez folyamodnunk, 's hogy az igazság és méltányosság szerint fog kormányunk velünk közremunkálni, arról előre bizonyosnak lehetünk, és erről mihelyt egyszer ad fractionem panis kerül a dolog, 's az öszves vállalat valószínű költségeinek kiszámítására fog a sor kerülni, magunknak bizonyosságot is szerezhetünk.

Igy lévén ezek, régi barátom, nincs-é igazam, ha újra állítom, hogy ki van nyujtva Tiszánk felé a segítő kéz 's csak fölünk függ azt megragadni 's magunkon annak segélyével könnyíteni? És illy kedvező körülmények között, a cselekvés szükségének, a szoritó kénytelenségnek illy állapotban rettennék vissza a miatt, vagy akadnának fel azon, hogy midőn 2 1/2 vagy 3 millió hold föld víztől megmentéséről van szó, senki széles e világon nincs, ki nekünk azért jót állani tudna, a karna, vagy képes lenne, miszerint a teendő vízi munkálatok következtében, ezentul nem két millió és ötszáz ezer hanem csupán 100 vagy 200,000 — nem három millió hanem csupán 300,000 hold föld fog vízzel elborítottatni, és egy fél holddal sem több vagy kevesebb? mert hiszen kérdezlek, régi barátom, a 4 vagy tán 5 millióba kerülő budapesti lánchíd célszerű voltáért, le nem szakadásaért, mi kezeskedik egyéb, mi egyéb áll jót, mint először a részvényesek tehetősége és okossága, miszerint a célszerű építéshez szükséges eszközök előállítására képesek is, el is vannak határozva, másodsor pedig az építőmesterek tudománya, tapasztalása és tekintélye? És kérdezlek tovább, azon számtalan vízszabályozások, rendezések, vagy vízi munkálatok sikeréről és helyességéről, mellyek Chinán és Egyiptomon kezdve Amerikán és Európán keresztül egész a mai napig a világ kerekéig létesültek, ki vagy mi egyéb állott jót és kezeskedett, mint azoknak, kik az illy munkálatokat tettekték, tehetőségek és okosságuk, melly őket oda vezértette: a célszerű kivitelhez szükséges eszközök előállításában nem fukarkodni, egyszersmind pedig olly egyéniségeket használni alkalmazásban, kikben tudomány, tapasztalás és ezekre alapuló hírnév és tekintély egyesülnek?

Es ime elmondtam és kiöntöttem kebledbe barátom, mi szívemen fekiadt egy olly ügy irányában, mellynél fontosabban hazám jelen körülményeiben 's az anyagi javítások mezején, nem ismerem. Arról van szó, az ország legmagyarabb és termékenyebb részét kiragadni a magára hagyott természet egyik átka, a vizek rendtelensége alól, 's megvetni benne a polgárosodhatás, 's vele járó szellemi műveltség és anyagi jólét alapját. Kezetebe van letéve, a Tisza két partjainak lakóji, jövendő felvirágzóstadnak sorsa, mert ne kételkedjete, hogy békátenger, nád, hinár és zombék-erdők, vizimadarak alkotta felhők, posványokból gözölő büzhődt levegőn keresztül, jólét hozzatok eljutni sohasem fog, ezek között művelt magyarság 's magyar műveltség soha föl nem virulhat, 's csak tengeni lesz mind addig kénytelen, míg a balra fordulható körülmények viharai, az ugyis mostohán virító nemzetiség zsenge bimbóit folyvást hervasztva, végképp elfonnyasztják és széthullatják érvényzetnek adják által! — Áldjon meg a magyarok Istene! — Gr. Dossowff y Emil.

(Három indítvány hitsorsosimhoz és másokhoz.) Régen nyomja néhány szó sulya keblemet, 's a milly sulyos ez nekem lehet, olly visszatetsző és tölem váratlan leend ez némellyeknek. Ki az a népevelést szíven viselő, kinek lelke nem örülne 's magasztos hálával nem telnék el a fenséges kormány lelkes gondoskodása iránt, midőn hírlapokból olvassa, hogy az őt kir. mesterképző-intézet oktatói szünetében kormány költségén a külföldi, Jalesul a bajorországi képzőintézeteket látogatják azért, hogy onnan nevelői és oktatói ügyesebb tapintattal térjenek vissza 's gazdagítsák intézeteiket? Ki az az iskolaiüggyel foglalatokodó, ki mély tiszteletre nem buzdulna olly jeles főfelügyelő iránt, millyen gr. Zay ő mlta, ki a kormány alatti iskolák oktatóit minden évben ősi lakába hívja meg azért, hogy az iskolák létegebe vágó hiányok az oktatók által gyakorlatilag kiszemeltetvén, előterjesztessenek 's orvosiásuk iránt célszerű intézkedések 's rendszabályok hozassanak javaslatba? De ki az az iskolát szíven viselő, ki a rokon evang. oktatók évenkénti önkényes összejövetelüket is szívből nem méltányolná, csak egy kis kirándulás, csak személyes ismerkedés tekintetéből is? annyival inkább, ha azon gyakorlati eszmecsereket gondolóra veszi, mellyek illy helyen történnén, egymástól átvétnének, a különböző helyzetű iskolákban foganittatnak, és a következő évben foganittásuk vagy nemfoganittásuk felől ismét tudósítások terjesztetnek elé. Ugyan mi történnék mindezek iránt nálunk evang.-reformatusoknál? Rövid a felelet: vagy épen semmi, vagy alig valami. Nálunk mesterképzőintézetek, — ezek a népevelésnek veteménykerfői — szorosan véve nincsenek, 's ezen hiány evang. rokoninkkal is közös;

mert a nyíregyházi mesterképző-intézet még csak születésben van. És miért nem bírnak mi ezen alapintézetekkel? mert szegények vagyunk, és a mellett álfogalmunk lévén az iskolákról, sokat akarunk ölelni, mindig nagyobb és több nevelő-intézeteket akarunk, az alapot vagy elmulasztjuk, vagy összézávarjuk a derékka és csücsésal, a szegénységet fedezni akaró kéregetésen — hogy úgy szóljak — veszekszünk, egymás intézetének ásunk alá. Ki nem ismeri a pápai iskola mult és jelen sorsát? ki előtt ismeretlen a kecskeméti és nagykőrösi iskolák viszonya? Szegények vagyunk? igenis szegények; mert mi most is azt gondoljuk, hogy az üldözések korában élünk, mi a kormányunk legbölcsebb intézkedésétől is félünk, igazán sokszor méltatlanul gyanúsítunk; például szolgálhatnánk, de a tanácskozó terem mindenben nyilvános tétre hozni, vételnek tartanánk. Mi iskoláink 's egyházaink körül az 1791. 26. törv. cikkben büszkék vagyunk 's méltán; mert ez maga nagy szellemi kincs, de kevés ám a szellemi kincs sikere szintegy erélyes akarat mint anyagi kincs nélkül, melyet még ott is szeretünk nyírbanlani, hol ez eddigé — ha szűken is — létezett; egyes ember szeszélyétől függesztjük fel nevelő-intézeinket nemcsak virágzását, de létét is. En tehát az érintett törvényekre ugyan támaszkodnánk, de azért a kormány befolyását sem ellenzeném, annyival inkább, mert azon törvényezik föfelügyelőül csakugyan a felséget teszi; nemcsak nem ellenzeném, de országgyűlésileg sürgetném, hogy mint a haza törvényszerű polgárai, mindazon nevelési jótéteményekben részesüljünk, melyeket a magyar haza polgárainak nagy része ténylegesen élvez! És ez első indítványom.

Mi lenne ennek eredménye? Alanyilag nevelésbeni szellemi egység, tárgyilagossan erősebb anyagi állás, 's ezekből eredő iskolák virágása. Ekkor a tanulmányi és nevelésbeni bizottsághoz közölünk is választatnánk aránylag egyének az iskolágyet képviselők — mit én nagy emberünk szájából hallottam — honnan, magunkra hagyatva, természetesen kimaradtunk, így az egész országban az ellenzékes nevelésből is végre csakugyan egy nevelés fejlenék ki, midőn jelenleg a népnevelés országunkban nem ellenzékes — mi jó lenne — hanem szédarabolt, iránytalan, talán ellenséges is. És kell-e arra, hogy csak egyes család boldogsága eltemetessék, egyéb, mint iránytalan és ferde nevelés a családi egyes tagok közt! Hát egy ország talpköve hogyan lenne erős, ha annak alatta ellenkező népnevelés armánya bujtogat. En ugyan ellenzékes, de egy népnevelést ohajtok, az elnyomatástól és üldözéstől már ma nem félek, ha aprólékos esztátskák mutatkoznak is; mert a szellem korunkban sokkal általánosabb, 's hogy úgy tegyem ki, akár a tárgyilagoss, akár az anyagi kötelek közl sokkal kiszabadultabb, mint akár egyik, akár másik tulság felé hajolnék 's mutathatná zsarnoki erejét. Ezen kiszabadult szellemmel fogva hiszem, hogy az országok erősek, de valom azt is, hogy kormány igaztalan 's népe boldogtalanságát akaró ma nem is lehet. Hiszem és valom, hogy én inkább ohajtok egy uralkodót, mint több apróbb zsarnokot. Ha mi az érintett törvényekhez ugyan ragaszkodunk, de egyszersmind a kormány iránt bizodalmasak leszünk, képviselt iskolágyünk általán véve virágzó leend, képzőintézeink lesznek, mi most épen nincs; mert ne általassuk magunkat, a nevelés- és oktatástan bármily czélszerű tanítása még nem tesz képzőintézetet; ahöz több kell, jelesen a gyakorlati fogantás vagy a képzett növendékek alkalmazása; de mi evang.-reformatusok a népiszkolák tanítását két 's három évig fölvaltva többnyire más pályára készült ifjakra bizzuk, kik a legszentebb célt mellékes czélokhoz esz közl alacsonyítják le, hogy úgy tegyem ki, pályájokhoz átmeneti hidul használják. Így állunk mi legszentebb ügyünkkel, az említett törvényezikre és szegénységi rendszerünkre támaszkodva, egészen ellenkezőleg állók, ha törvényre 's erős kormányra alapítjuk ügyünket.

Iskolatgyünkben tételnek-e folytonos javítások? Hibáznám, ha erre általán véve tagadólagoan felelnék; mert mind egyes lelkes oktatók munkáiból, mind testületek munkálataiból a sikert láthatni. De itt is hiányzik főiskolánk összhangzása nem mondom a tanulmányrendszerben vagy a fenytékben, de még a szünidőkben is; innen a mennyi főiskola annyit separatismus, annyit szakadás, mi elég szomoruan még az életben is mutatkozik nem mondom ifjaink, de tanult férfaink 's öregeink közt is. És mi ennek ismét oka? Nem az, mintha nekünk is a lelkes gr. Zayhoz hasonló lelkeletű egyéneink nem lennének; mert a gr. Telekies és b. Vayak nagy lelkeletűek, kik a hiányzó, melyek közl egyik inkább alanyi vagy benső, a másik inkább tárgyilagoss vagy külső, 's hogy ezek egymásra viszonyulásból valódi tényleges hiány áll elő, könnyen átláthatni, 's ezen tényezők alanyilag a négy egyházkerület független külön állása, miszerint ezek az egyetemes gyűlést az ugynevezett conventet törvényes testületnek el nem ismerik, vagy egyéni 's egyoldalú körülmények közt akarják néha elismerni. Hiányunk tárgyilagoss tényezője pedig a már többször említett szegénységünk, és a szegénységünk fedezni akaró 's idejét lejárt kéregetési rendszerünk; mert volt és van egyházkerület, mely hogy ebéli körét annál inkább szélesíthesse, még felső helyen is kész vala sürgetni a rokon szomszéd kerület régi gyeptüinek fölszaggatását. En az önálló gondolkodásnak barátja vagyok, nevelési nézeteimben is a lélek-kifejlésnek mindenütt ezt tevév végföldadatául, de nem az olly önállóságot sürgetem, mely másra semmit sem hallgat, más tanácsát megveti 's magában dul; mert hiszen önállóságot képzelni sem lehet, ha nincs ellenzék, mi körül az önállóságot kivinunk 's kimutatnunk kell. En autonomiát, önparancsot 's önuralkodást csak ott gondolok, hol ellenzékes vonzalmak vannak, és az erényvel ellenkező kísérletek is hányják csábító osoleiket. Legyen bár kinek hosszas és áradozó fogalma a központositásról, enyim, a kör és gömb fogalmából indulva ki, röviden ide megy: hogy a su-

gárok valamint a központból mennek ki: úgy a kerületeni megfeszülés, hajlás és megtérés után csakugyan a központra tartoznak visszahatni; és valamint a mindenségben egyoldalulag kiható erők visszahatások nélkül létet nem állítanak elé 's minden léteknél ismét egy központra kell visszahatniok: úgy munkálkodó testületek kisebb 's nagyobb körü központra súlyulás nélkül egyoldalulak, 's igényelt és vélt önállóságuk mellett is ingók 's a romlás csiráját hordják magokban. Tehát második indítványom lenne: hogy a négy egyházkerület válaszszon egy föfelügyelőt, az egyetemes gyűlés rendeztessék, ismertessék meg törvényszerű testületek; ekkor lesz gr. Zaynk, iskoláinkban 's egyházi kormányunkban a mostani szétzakadás és iránytalanság helyét lesz összhangzatos, irányos egység. Ezen indítványomhoz ragasztom még azt is, hogy a két protestans fél együtt válaszszon ismét egy föfelügyelőt, rendezzen vagy eszközöljön egy egyetemes protestans gyűlést. Ennek józan tapintatu rendszabályai tethetik le elemait az ohajtott uniónak, a protestans egységnek, mi illy sokféle águ és szinezetu szétdaraboltágunkban véleményem szerint álomországi szent ohajtat, 's én az unióról irt eszméket beszütem, de minthogy egyetemes fogalomra egyik sem emelkedett, sikert igérem egyiknek sem lehet.

Oktatói összejövetelünk van-e? nincs. Vétkes volna, ha főiskoláink némely oktatóinak érdemüket meg nem ismernék, azok iránt méltánylátom nem nyilvánítanám 's másokét irántok nem kérném; de azt is szabad kimondanom, hogy oktatóink szelleme nem mind illyen. Az oktatói összejövetel hiányának tényezője is kettő, ugymint: alanyilag az iskolák separatismusából fejlődő egyoldalú nevelési rendszerünk, miszerint még tanuló korunkban igen megelőzünk magunkkal 's a közvetlen körüleinkkel, és miatt kényelmek is vagyunk, még a kéregető utazásokat is kocsink szoktuk tenni. En minden növendékmet szünidőbeni gyalogutazásra intem. A kocsis hirtelen szalad, nem engedi a tárgyakat jól szemlélni; pedig ki nem szemléli vagy rosszul szemléli, az nem gondolkodik vagy rosszul gondolkodik. A magunkkal 's körüleinkkel megelőzést átvisszük az életbe, ezért mozdulunk nehezen, ezért nem is igen ohajtozunk másokkal összejöni. Tárgyilagoss tényezője összejöveteli hiányunknak az egész iskolalényünkben gyökerező szegénység; mert ha iskoláink alanyilag szegények, bizony nem lehet ott máskép mint szegényen fizetettünk. Azonban ezen két tényezőt legyőznünk ha nem egészen is, de részint csakugyan hatalmunkban áll. Az alanyi igen könnyű, mind össze is az egyéniségen fölül-emelkedő egy kis gondolkodásban, szellemben áll, miszerint átlátjuk, hogy az iskolai separatismus a mellett, hogy szellemileg káros eredményű, egy uttal művelt emberhez illen is; az oktatói összejöveleknél pedig, az ott váltandó eszmecsereknél, személyes ismerkedésnek, barátságos utazásnak eredményei szellemi becsüek és hasznosok. Illy gondolkodás által az alanyi hiány legyőzve van. A tárgyilagoss hiányt is legyőzhetjük valahogy. Néhány krajczárunk csak akad; ha kocsink nincs, vegyünk táskát és tárczát 's utazzunk mikint ezt a leghíreseb németországi oktatók is teszik. Ha tehát az oktatói összejövetel hiányának legyőzése magunktól függ és nem is olly sokba kerül, ha ma d i k i n d i t v á n y o m lenne: hogy tartsunk évenként oktatói összejöveleket, de nemcsak elkülönözten egy hitelezéket, hanem minden felekezet-különbőség nélkül egyetemes, azután különösen és részletek, ha szükségesnek látandjuk, és én megvalloim igen czélszerűnek 's gazdálkodási tekintetben is kivihetőbbnek talánám, ha az oktatói összejövetel a magyarországi orvos- és természetvizsgálók nagy gyűlésével esnek össze mind időre, mind helyre, vagy legalább környékre nézve; mert a természet tudósok közt egy is több oktató van, és az oktatókat a természet tudás érdekleni tartozik; mert egyoldalú, eszményi 's csak a tulvilágban tartó nevelési rendszerünk többi közt épen annak tulajdoníthatjuk, hogy iskoláinkban a természettudományok a legközelebbiek és közvetlenek, növendékeinket igen messze vannak. En a jövő évi orvos és természetvizsgálók nagy gyűlésén — ha isten élte — jelen lesznek; jöjünk össze nevelők és oktatók; Eperjesen és Kassán magokban több nevelő és oktató van, tartson egy kis nevelési eszmecsere, folytassuk a nevelési társulat munkálkodását; teljesen meg vagyok győződve, hogy áldás követendi legszentebb igyekezetünket. Be szépen egyitelték itt is a nevelési benső a természeti külsővel 's hárulna el egy nagy egyoldalúság! mert szép ugyan a természet tudós és nagyobbszerű vizsgálása, de míg az iskolákban nem tételik le az alap, addig kevés a siker. Szép vagy o hon! tér völgy változnak gazdag ölemben, Am! természetből mind ez lelketlen ajándék — Nagygyá csak fiad szent akarhatja tehet — nevelés. Ez azon három indítvány, mit én iszonyú éles szunyogcsipések közt a szabadban irtam, nem tudom nem kapok-e élesebb csipéseket; de minden esetre kérem főleg hitsorsosomat, hogy ezen tárgyakat vegyék szívökre 's papíron kívüli létesíthetőség iránt adjanak jobb javaslatot. — Költ Besnyóben, aug. 20kán 1845. W. A. J. A. S.

Megyék.

S z a b o l c s u l. N. - K á l l ó, sept. 14. Az augusztus 25iki már közlött szabólesi gyűlés a harmadik hét utóbbi napjain szokás szerint folytatott. A megyei levelek, tisztí jelenlétek 's kérelemlevelek tengerből alig került valami szönyegre, mi nagyobb vitára adott volna alkalmat, mint az ismert honti levél. A megye rendei ellállván ezen levél külalakjának vagyis annak: lehet-e ezt, mely bár Hontmegye közönsége aláírásával, de mégis magánpecsét alatt érkezett, azon megye levelének tartani — megbírálatától, csak a dolog érdemét tekintették, 's alkotmány elleninek találván azt, hogy a törvényesen kitűzött közgyűlés önkényesen eloszlattassék, 's felségét mély alázattal megkérék, hogy ezen ténny — melynek a r r k a fentebb kitett uton tudomására jöttek — megvizsgáltatni, 's a főispáni helyettes a találandókhöz kö-

pest megbüntetni méltóztassék. — Jövő évnegyedes gyűléstünk nov. 24ére határozatott, ha a tárgyak bősége úgy kívánna a szokott három héten túl is terjesztendő; addig is october 20án kisgyűlés fog tartatni.

A pesti g y e r m e k k ö r h á z javára ujjalag befolyt jöteknony adakozások p g ö b e n: Gr. Nadasdy püspök ö n m g a ajándékozott 200 ft; Breiter Katalin 10 ft; Ghyczy Miklós ö n s á g a 10 ft; Vincs Ferencz (Pajor Titus ur által) 4 ft; nyitramegyei alispának 2d. küldése a szakolczai járásból 20 ft 24 kr.; mlgos Miskolczy István es. kir. kamaras özvegye, szül. Bück Jozefa asszony-ság egy vaságyra ajándékozott 11 ft; Semsey asszony-ság 5 ft; Mayer Katalin hagyományá 2 ft, mind p g ö pénzben. P e s t e n, sept. 15kén 1845. Frankenburg Adolf egyes. jegyző.

Hálanyilatkozat Monokrul. Tíz év mult azon érzékenyítő pillanat óta, melyben a monoki róm. kath. közönségnek, olly lelkipásztorátul kelle bucsut venni, kihez köztöltött hivataloskodása hosszas évsorán, páratlan buzgalma 's nyájas leereszkedése miatt, öszinte bizodalom, hála, tisztelet 's öszatlan szeretet melegevel érzé magát fűzöttnek; 's a midőn bús elválása után, már most, minden szorosabb viszonyt megszüntnek vélné, azon pásztor mélyen érezvén szívét öszveforra azok szíveivel, kik őt egykor környezék, h ő ragaszkodását tanúsítá jelenleg is bőkezűségével. Mlgos Fábry Ignác czimz. püspök és csanádmegeyi kanonokot érttem: ki hivatását bölesen felfogván, egykor pásztorokodása alatti hieveinek mind szellemi, mind anyagi jóléte előmozdítására nagy hatásán, 's a fentnevezett monoki róm. kath. díszes templom felállítására körüli részvételén 's munkás fáradozásán kívül, — legközelebb is szükségéi fedezésére 1000 forintból álló alapítványt tón. — Ezen nemesen jellemző tények által felhivatva érzem magam: hogy mlgos gr. Andrássy György ö n s á g á n a k, mint a monoki r. kath. egyház lelkes és bőkezű védnökének, kinek egyedül tulajdonítható, hogy a mult évi Julius 3án iszonyu vihar által öszverombolt templomot, legott példás készséggel cseréppel fedve, felállítottat; hieim nevében, valamint Fábry Ignác ö n a g y s á g á n a k tett alapítványáért; — úgy szinte mélyen tisztelt mlgos védnökömmek nagylelküleg gyakorolni szokott bőkezűségéért, legöszintébb hála-köszönetet nyilvánítsak. — L. V.

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Vie, correspondance et écrits de Washington, publiés d'après édition américaine, et précédés d'une Introduction sur l'influence et le caractère de Washington, etc. par M. Guizot. Paris, 1840.

Nem czélunk e több kötetre terjedő munkát részletesen ismertetni meg e lapok olvasóival; csak bevezetésének kivonatát akarjuk közölni, mely — mint a munka czime is mutatja — a derék Guizot jeles, mondatnok, classicus tollából folyván, el van árasztva a politikai bölcsészetből mértített legszebb, legtanulságosb alapmondatokkal.

Alig van politikai életben működő emberekre nézve tanulmányosb, alig üdvösb olvasmány, mint nagy statusféria-nak nagy statusfériaiktól irt életrajza.

Washington nagysága magasabban és szilárdabban áll minden politikai párt embereinél széles e világon, semhogy a felet kétkedni bárkinék eszébe juthatna. Hosszu élete szakadatlan lánczolata volt a tiszta polgári éretnyeknek, a legszentebb hazafiai önfeláldozásoknak, a legbölcsebb, legtaníthatatlanabb kormányzásnak. Guizot lángesze a történet förkészletében szinte, mint a közügyeknek vezérlésében vitán fölüll áll. Illy ember által rajzolva Washington csak érdekesben tűnhetik fel férfiai előtt azon kornak, melyben ő már a történeté.

Nehezen fognak találkozni e lapok olvasói közt, kik Washingtonnak életét, ha csak vázlatosan, nem olvasták volna; azért mi nem annyira életének rendszeres előterjesztésével akarunk ezuttal szolgálni, mint inkább azon jeles mondatokat közölni, melyekkel Guizot mesteri tolla e nagy férfinak befolyásáról és hatásáról irt „Előbeszédét“ fűszerezni iparkodott.

E jeles alapmondatokból egyebiránt, valamint egy részről az író mély politikai avatottsága kitünik; úgy másrésztől Washington életének főbb perceit is a legszebb fényoldalról jellemeztetek.

Lássuk tehát:

„Két nagy és nehéz dolog kötelesege az embernek 's e kettő dicőb'heti őt: eltűnni a balsorsot 's szilárdan daczolni vele; hinni a jóban, 's bizni benne kitűréssel.

Szép látni: mint küzd erőnyes ember az őt megrohanó balsorsal, 's nem kevésbé üdvös, mint látni az erőnyes embert élen a jó ügynek, biztosítva annak diadalát.

A szabadság lényegéhez tartozik a szabadság üldözése, az azérti küzdelem, mert a szabad népek nem igénylik a békét, hanem a győzelmet.

Az amerikai gyarmatosoknak nemcsak törvényes jogaik valának, de volt vallásuk is. Ők nem csupán mint angolok, de mint keresztények is akartak szabadok lenni, 's vallásuk szívökön mélyebben fektűt, mint chartájok.

Nem titok, mikép az emberi gondolat a tizenyolczadik században, hajlva a gazdagság, népesség 's minden társadalmi erők haladása, 's még önnön tevékenysége indultos folyama által is, megkísértette a világot meghódítani. A politikai tudományok elterjedtek, 's a tudományoknál még inkább azon philosophiai szellem, mely büszke, telhetetlen 's mindenbe behatni, mindent szabályozni vágyakodik.

Szép frigy az, mely a történeti 's eszjogok, vagyis: a hagyományok és eszmék szövetségében gyökerezik. Általa a népek nyerne erély és eszélyben. Midőn őst tisztelt tények vezérlik az embert a nélkül, hogy fenakasztanak, bátran haladhat 's bátran emelkedhetik fel annak veszélye nélkül, hogy szellemének vakmerő röpte őt tovaragadjja ismeretlen szirték közötti hajótörésre, vagy lankadsága általi enyészetre.

Hogy szükség h d i k fölül képtelen l

A nag böző hatal kitűzessék kétes és in küzdes ált osolólak k

Az ang 's chartáik zott egymá latok, vag

Az ész becsület-k desében, 's terhesnek, a jog az r egyik level Magab ékes száza dalandó di ügynek bi törvények

Bármin vek kivitel berek közl melenség

Az em engedett p Washi

's fölszent mellyek a rejlett az a Jefferson, mocrataivá mindaddig legfőbb dol

Minder erkölcsök rabban ese nál fogva.

Washi volt képes talom — s lötti nagy

ját a politia ember is, közönség, tam még j egyfelmes ezen igazs

Washi sziv is jár mindig m Kristófbam világot föll annak fölk

A nag hajlandósá ban, a né teletet ére nagyság e

Midőn visszavon nyilvános földművel köztűt. Ti jövedelme visszaszál

Miko leményny pasztalás az ember rendszabá sachusett

Midőn ünnepeyle milly öröf felet. „m nének“

A befö „Szelm seim eredő örizin, m

Mikor „Bármit gog senki igazoland noklat ele böző mint ép olly ke tárgyakra zatig szül buzgó fér goknak, nem mut vélemény

A hat szerint, rint kell szer es er gába a tá

Hogy az ember becsületesen végezze hivatását a világon, szükség hogy azt magasból tekintse; ha lelke nem emelkedik fölül azon, a mit tesz: nem sokára elbukik alatta, 's képtelen lesz azt kellőleg betölteni.

A nagy társadalmi mesterség abban áll, hogy a különböző hatalmak öszhangzathoz hozassanak, 's mindegyiknek kitűzések saját köre és mértéke: ezen öszhangzat mindig kétes és ingadozó, de melly mégis utóérthetik maga azon küzdés által, mellynek bizonyos fokozatát a közérdek parancsolólag kívánja.

Az angol gyarmatok bölcséjében, szabadságaik mellett, 's chartáik által szentesítve, három külön hatalom találkozott egymással: a korona, az alapító földbirtokosok, társulatok, vagy egyének, és az anyaország.

Az északamerikai gyarmatok fölkelésének oka jog- és becsület-kérdés volt, 's nem anyagi érdek. „Mi forog kérdésben, 's mi felett vitázunk? talán azon hat fillért tartjuk terhesnek, mit egy font théától fizetniük kell. Nem, egyedül a jog az mit mi kérdés alá vonunk,“ mondá Washington egyik levelében.

Magában az angol parlamentben keletkeztek hatalmas, ékes szövegek az amerikai gyarmatok jogainak ügyében. Csodálatos dicsősége a képviselői kormányának, melly minden ügynek biztosítja védőit 's beviszi a politika küzdterébe, a törvények szentélyeérti garanciákat.

Bárminő legyen is a gondviselés kedvezése a nagy tervek kivételében, a munka terhes, a siker lassu. 's az emberek közönsége csakhamar kifárad, csüggedés vagy türelmetlenség miatt.

Az emberek szeretik azt hinni, hogy a gondviselés beengedett pillantások titkos terveibe.

Washington családja 's önzésénél fogva földművelő volt. 's fölszentelt magát azon érdekeknek, azon szokásoknak, mellyek a földműveléssel valának összekötve, 's mellyben rejlett az amerikai társadalom életereje. Ötven évvel később, Jefferson, igazolja bizalmát ezen társaságnak tökéletes democrataivá lett rendszerítésében, így szölt: „bizalmunk mindaddig nem esal meg bennünket, míg a földművelés lesz legfőbb dolgunk.“

Mindenek fölött a meggyőződések gyöngösége az, mi az erkölcsök gyöngöségét előidézi, mert az ember sokkal gyakrabban cselekszik gondolata ösztönéből, mint bármely más oknál fogva.

Washington, ha egyszer elhatározta magát, semmi sem volt képes föltételétől elmozdítani: „Ha valamely földi hatalom — szokta ő mondani — fölemelhetné, vagy a föld fölötti nagy hatalom fölemelni akarná a csalhatatlanság lobogóját a politikai vélemények mezéjén: nem volna a világon egy ember is, ki inkább sietne alája szegődni mint én, míg a közönség szolgálja maradok. De minthogy eddig nem találtam még jobb kalauzt az egyenes szándéknál, 's a dolgok figyelmes vizsgálata nál: mindaddig míg nekem kell örködni, ezen igazságokat követendem.“

Washington e szilárd 's független szelleméhez a nagy szív is járult; mert önbelátása után indulva cselekedeteiben, mindig magára vállalta a felelőség terhét. „Mit Colombo Kristóban csodálok — mond Turgot — nem az, hogy az új világot földelezte, hanem hogy egy eszméiben hiténél fogva, annak fölkeresésére indult.“

A nagy embereknek — gyakran bal — előjoga az, hogy hajlandóságot és tiszteletet gerjesztenek magok iránt másokban, a nélkül, hogy magok akár hajlandóságot, akár tiszteletet éreznének mások iránt. Washington megmenekült a nagyság e bűnétől.

Midőn a szabadsági háborút bevégezve, falusi lakába visszavonult, így irt Clintonnak: „Nem vagyok többé nyilvános ember, 's nem elegendem a közügyekbe. . . . A földművelő élete leggyönyörűsége minden egyéb életmódok között. Tisztes, mulatságos 's okos gazdálkodás mellett még jövedelmes is. . . . nemesak a közügyektől vonultam vissza, visszaszállok enmagamba is. —“

„Mikor szövetségeinket alakítottuk, aligha fölötté jó véleményem nem voltunk az emberi természet iránt. A tapasztalás tanítja, hogy egy fékező hatalom közhelytől nélkül az emberek a saját boldogságukra legügyesebben kiszámított rendszabályokat sem eszközlik,“ így irt Washington a Massachusettsi zavarok alatt.

Midőn Cromwellt, Anglia protectorává kikiáltatván, ünnepelesen kísérté a nép Westminsterbe: „milly ünnepe, milly örömríadások!“ mondák a hízelgők; és Cromwell felelt: „mennyivel nagyobb volna még, ha akasztani vinnének.“

A befolyás még nem kormányzás. „Szellememet és cselekedeteimet, mellyek eszmélkedéseim eredményei, olly szabadon és függetlenül akarom megörizni, mint a lég,“ mondá Washington.

Mikor a sajtó által megtámadtatott, ezt szokta mondani: „Bármit tegyenek is közzé engem illetőleg, én soha sem fogok senkit megtorlani, 's még azt sem tudom, ha valaha igazolandom-é magamat — mindez nem egyéb, mint szónoklat eledele — — Az emberek szelleme szintolly különböző mint arcuk; midőn tetteik indokai tiszták, eszméik ép olly kevéssé beszámíthatók, mint vonásaik. . . . Politikai tárgyakkban az eltérések elkerülhetlenek, sőt bizonyos fokozatig szükségesek. — De mélyen fáj ha látom, hogy eszes, buzgó férfiak, kik általában nem azon egy célűtűzik ki magoknak, 's egyképen egyenes szándékkal haladnak a felé, nem mutatnak több szeretetet és szabadelműséget egymás véleménye 's tettei fölötti ítéleteikben.“

A hatalom, természete 's a dolgok lényeges törvénye szerint, magasban van a társaság élén, 's ezen törvény szerint kell megállapítva lennie, mert minden ellenkező rendszer és erőködés előbbutóbb zavart és gyöngöséget hoz magába a társaságba.

A kormány férfiai megválasztásában Washington elve ez vala: „Mig szerencsém lesz a közügyeket igazgatni, soha sem fogok tudva semmi nevezetesebb hivatalba olly embert helyezni, kinek politikai elvei ellenkezőben lesznek a kormány általános intézkedésével. Ez, véleményem szerint, egy neme volna a politikai öngyilkolásnak.“

A pénzaristocrazia veszélyes szövetségese a hatalomnak, mert épen ezen aristocrazia az, melly legkevésb tiszteletet gerjeszt maga iránt, 's a legnagyobb irigységet.

Vannak események, mellyek megértését a gondviselés nem engedi meg azon kor embereinek, mellyben megtörténnek.

Midőn a lélek és emberi társaság annyira felháborodtak, mint az a francia forradalomban történt, dolgok jönnek létre, mellyeket semmi képzelti erő soha föl nem fogott, 's mellyeket semmi terv sem foghatna föl.

A kormányzásban szinte, mint a csatában, van győzelem, melly sokba kerül, 's fenhagyja a veszedelmet.

A sajtó megtámadásai ellen — mint fölebb mondtuk — soha sem lépett föl Washington 's Jeffersonhoz így irt: „Soha sem hittem, 's a legújabb idők nem is képzeltem soha, hogy lehetséges, sőt csak valószínű is volna, mikép kormányzási intézkedéseim, mellyekkel egy nemzeti politikát megalapítani 's hazámat a háboru viszonyaitól megőni iparkodtam, annyira kizökkentek, elferdítessenek a legcsalárdabb módon, 's olly nagy hangzatu 's illetlen szavakkal, mellyek alig volnának alkalmazhatók egy Nerora, egy közönséges gonosztevőre sőt csak egy mindennapi gazemberre is.“

„Szabad országokban a hazugság fenhordozza fejét; haszontalan volna azt igényelni, hogy elrejtse magát; hanem kötelessége szinte az igazságnak fölemelni fejét; a szabadság üdvös csak illy áron lehet.“

Washington szerencsésen teljesített kettőt, mit politikában embernek megkísérteni lehetséges. Ő fentartotta béke által hazája függetlenségét, mellyet csatával szerzett. Ő szabad kormányt alapított a rend elveinek nevében, 's visszaállítá ezen elveket.

Még a siker sem enyészeti el a szomorú benyomásokat, mellyeket a viadal idézett elő, 's az ezen küzdhomokonai fátaladalom átnyulik a nyugalom ölébe is.

KÜLFÖLD.

Francia lapokban azt olvassuk, hogy pápa ő szentsége gyógyíthatatlan és már nem sokáig tartható kórban szenved. XVI. Gergely (Maurus Capellari) Bellunóban született 1765i sept. 18án, 's így épen 80 esztendő; pápának 1831iki febr. 2án választott, és ugyane hó óán koronáztatott.

A Morning Chronicle sept. 3dikai számában igen érdekes czikk olvasható kivonatokkal a „The Economist“ hetilapból. Megdönhetetlen tényekkel bizonyítatik be abban, hogy a mező gazdasza szorosan összefügg a gyárügy és kereskedés díszlével, és bármint zárassanak ki a kültermékek, a kereskedés hanyatlásával az árak alábbszállnak, emelkedésével pedig, t. i. illy termékek behozatalának szaporodása mellett, azoknak ára két év alatt mindig emelkedett. Továbbá, mikép az emberi társaság országunkint annyira összefügg egymással, hogy az angol gyarmatok mostani virágzása mindennemű marha árának gyarapodása által távol Magyarországból is érezhető. Hasonló szemléletek, mondá a Chronicle, jöllehet csak az angol földesurak- és bérlőkhez irányozvák, minden gondolkozó ember figyelmére méltók valamenyí országokban.

A Constitutionnel egyik cikkében, mellyet alkalmasint Joinville hg irt, többek közt ez áll a gőzhajókról mint hadi erőről: „Hogyha háboru üt ki — mitől isten mentsen — két nagy tengeri hatalom közt, akkor természetesen e hatalmak mindenike a neki legkedvezőbb hadakozási módot választandja. Franciaország sokáig szerepelt a tengereken, és dicső harczokat állott ki rajtok, megmutatá, mit tehet. Szükség eseteire ismét fellépne e csatamezőre, és a párbajt ismét elkezdene. Azonban, ha biztos módja van az ellenség legyőzésére, miért ne élne ezzel? A szállító gőzhajók nyújtják ezt. Csak az a feladat, hogy módszeresb használásuk határozottassék meg. A gőz lehetővé tette a kiszállási háborút. Illy háboru kétségkívül nincs nehézségek, nincs szirtok nélkül. Merész sőt vakmerőnek mondható, de kétségbevonhatlan, hogy nem esik túl a lehetőség határain. A mező nyitva áll, csak gondolkodni kell róla, és a szállító gőzök főtárgyai e tanulmányok. Egyébiránt távol maradjon a kihívás színe — ez csak tanulmány és semmi egyéb.“

NAGYBRITANNIA. Joinville hg nem rég Pluton hajóján a francia közmunkák minisztere és d'Outetot tábornok kíséretében az angol parton kiszállott és Brighton mellett az ot-tani tengerészeti épületeket szemügyre vevé, különösen a Taylor kapitány által feltalált és francia kikötőkben is használandó uszó hullámöröket megzemléendő. E látogatás Palmerston közölnyét a M. Chronicle hosszadalmas gyanukifakadásokra ingerlé. „Joinville hghez — ugymond — mint az elhírült rópirat szerzőjéhez, mellyben azon módok — 's eszközöket fessegeti, mikép lehetne Anglia partjait véletlenül megtámadni és hajóinkat elsüllyeszteni? igen illenek, hogy bármelkik francziánál tartozkodóbb és szerényebb legyen angolparti látogatásiban. Hogy ő kir. fensége arra fordítja ires óráit, miszerint kikötőinket kändikáljon és vizsgálódjék, mellyik pontján lehetne tengerpartunknak a seregeket legkönnyebben kiszállítani, az bennünk igen kellemetlen érzelmeket képes gerjeszteni. Ha valamely angol kir. hg, ki azonfelül még olly munkát is irt volna, mikép kelljen francia várakat és hajóhadakat szétlújni, a francia partokon illy titkos látogatásokat tenne, milly egyetemes és mérges zajt nem csapna a parisi sajtó! Illyétén látogatások ártatlanok lehetnek ugyan, de föltre magyarázhatatlan. Ennek előhárítása végett a hg jól teendí, ha jövendőre hasonló látogatásairól és azoknak céljáról hatóságinkat jöleleve tudósítandja.“ E bevezetés után visszatér a lap kedvencz themájá-

ra, az angol hadierő és partvédelem állapotára Franciaországai háboru esetére, 's azokat Palmerston lord- és Napier commodorekint elégteleneknek nyilatkoztatja. — A ministeri Standard erre hosszú czikkben felel, hol a whig lap adatait igazgatja és azután Lajos Filep és kormánya békeszeretét, valamint a francia hadkiváló párt csekély számát lelkesedéssel kiemeli. — A Times is ujra megérinté a honvédelem ügyét 's többek közt ezeket mondá: Ha Franciaország az angollal egyenlő hatalomra emelné is gőzhajóhadát, mégsem kezdhete Angliával reménydús tengeri háborút, mig sorhajók fogytán van; mert ezek, mellyek nem olly hirtelen teremthetők, jövendő tengeri háborúkban is eldöntő szerepet játsznának, a gőzhajók velites-ek — könnyü tengeri seregek maradván.

A Times egyik dublini levelezője eképen irt: „A loyális repealegylet több hirlapja kecségetti magát és olvasóit a Mexico és Északamerika közti háborura való kilátással, miből szerintök minden esetre világháboru fog következni, és ebben Angliának nem a legjobb dolga leendő, ennél fogva Irlandnak legjobb alkalom nyílik repealtervének keresztülvitelére. Egy illyen lap így irt többek közt: Anglia háborura készül, partjait erősíti és sűrű hajógyáraiban, a száraz és a tengeri hadban. Fél Franciaország berontásától, és a retentő tusától, mellynek okvetlenül bekövetkezni kell, ha háboru lesz Amerikában. Mit teendí Irland? Mellyik hatalmassághoz fog Irland csatlakozni? Ellenségével (Angliával) nem lehet semmi köze, mig ki nem elégtetik. Ez ideig várnia kell. Igen is, Irlandnak még van reménye!“

Dover kikötő legközelebb ki fog javíttatni és tágíttatni. E czélból Wellington hg mint annak főfelügyelője hosszú tanácskozást tartott a révbiztosokkal.

A maynoothill elfogadása után Kerry ir megyében népgyűlés tartatván, a kormánynak az ajándékért köszönet szavaztatott. A köszönők közt O'Connell János, az igaztó öcsese is volt. S. R. Peel e felírása aug. 6. felelvén, azt ígéré, hogy az irtök kölesönös bizalmának helyreállítására minden kitéhetőt elkövetend.

FRANCZIAORSZÁG. Royer-Collard, a francia academia tagja, a restauratio idejében a követkamara elnöke, sept. 4. Saint Aignan melletti Chateauxieux mezei jószágán (a Loire-és Cher-megyében) 82 éves korában meghaladott. Halála nem nagy figyelmet gerjesztett, alig szentel neki egy pár sort a J. des Débats, holott ő volt a doctrinairek apja, kiknek legjelesb tagja Guizot ur most az ügyek élén áll. Royer-Collard neve 50 év óta hazája történetének minden lapján fel van jegyezve. Eleinte mathesis tanítója, később az ügyvédi pályát választá 's Parisban a parlamentnél mint illyen épen akkor nyert alkalmazást, midőn e közt és az udvar közt az utolsó vizsgálkodás kezdődött, mire nem sokára a közrendek összehívtak és az új kor kezdetét vette. A forradalmi mozgalmakban ifju lelke egész hevével részt vett, de mindig mérsékletet tanusított. A főváros helyhatóságának tagjává megválasztatván, a szerencsétlen Baillyval, Paris első mair-jével szoros baráti viszonyba lépett 's annak emléket végleheleiteig tisztelte. Baillyval a nép csendesítésében működött, de sikertelen. Elkezdődvén a nyaktiló uralkodása, Paris elhagyá 's családjánál Sompuiban elrejtve élt 1797ig, midőn mint megyéjének követe az ötszázak közt helyt foglalva, Parisba visszatért; a fructidor 18ai statuscsin által azonban az ötszázak közül kizáratván, ismét tudományos magánéletet élt, Parisban megmaradva. Itten sokáig titkos összeköttetést tartott fen XVIII. Lajossal, Napoleon által mégis az egyetem főfelügyelőjévé nevezetett. A Bourbonok visszatérével a könyvkereskedés főigazgatója és statustanácsos lón. A 100 nap alatt ismét professzor, a második restauratio alatt a közoktatási kir. bizottmány elnöke. Ezentul a mérsékelt szabadelvűekkel tartott, és a doctrinaire iskola alapítója lón. Mint követkamrai elnök, Villéle ellen dolgozott. Ezidőben ő volt a kamara legjelesb szónoka, 's egyszer hét választókerület tusakodott érte, mindenike a maga képviselőjének akarván őt. Az 1830i forradalom előidőzését szónoklatával sietteté, de látván, hogy a dolgok nem az ő inye szerint fejlődnek, az ország politikai viszonyait végre pessimista szempontból tekinté. 1830 óta csak kétszer jelent meg a kamarában; mintyudalában mintegy átkot mondott Guizot urra, hajdani tanítványára és barátjára, hogy 1839. Molo megbuktatására szövetkezett. Ez idő óta megvonulva élt. Vég napjaiban egyaránt ellenére voltak mind a politika, mind az emberek, és legjobb barátai sem kerülték el epigrammárai hajlamát. Tiszta lelkületére nézve hona 's kora egyik legnagyobb férfi volt.

BELGIUM. Brüssel, sept. 7. A ministerium ellenségei már is gondatlanságot kezdtek szemére háyni a fenyegető rendkívüli drágaság ügyében, midőn a tegnapi két kir. rendelet által meglepettek. E rendeletek egyike, miután a gabona mindenik nemét, 's ezenfelül még egyéb tápszerket is behozatali vám alól felment, 's egyszermind a tárka és burgonya kivitelét tiltja, tulajdonképen tul megy a kormány törvényszerű hatalmán; azonban jelenleg a 'salus publica' törvény tartott egyedül szem előtt. Igazolása végett a második rendeletben a kamarákat sept. 16ára rendkívüli gyűlésre hitta össze a kormány. Augustus elejétől az élet árántőtt nőtt, és ezt az újabb kedvező termési hírek sem akadályozhaták; oka a burgonya megromlása. A rendkívüli országgyűlésen a gabonaár azon minimuma fog meghatározatni, melly mellett a főnebb rendeletek érvénye megszűnik; egyszermind az új ministerium állása is a kamarák irányában, ki fog tűnni.

OLASZORSZÁG. Olasz határ, aug. 27. Minden hét története újabb szomorú bizonyítványait nyújtja a politikai szenvedélyes kedvetlenségnek, melly az anconai mezővárosokban és Forti, Bologna, Ferrara és Ravenna megyékben a pártok közt ismét keserű üldözéseké fajult. Sőt a kereskedés- és közéletben is csak a maga embereivel közlekedik a forradalmi párt. Az orgyilkosságok ismét gyakoribbak. A

